

Т. С. Сапельнікова

кандидат психологічних наук,
доцент кафедри практичної психології
Українська інженерно-педагогічна академія

Ю. О. Щербунова

студентка факультету міжнародних освітніх програм
кафедри практичної психології
Українська інженерно-педагогічна академія

ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБИСТІСНИХ ФАКТОРІВ РОЗВИТКУ НАВЧАЛЬНОЇ МОТИВАЦІЇ СТУДЕНТІВ-ПСИХОЛОГІВ

У статті розглядаються дослідження особистісних чинників розвитку мотивації студентів, які стали актуальними сьогодні. Проведено дослідження щодо мотивації навчання у виші в співвідношенні з рівнем суб'єктивного контролю та рівнем розвитку акцентуацій характеру студентів-психологів. Запропоновані рекомендації щодо поліпшення формування мотиваційної сфери студентів.

Ключові слова: мотивація, мотивація навчання, суб'єктивний контроль, акцентуації особистості.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку нашої держави існують актуальні труднощі, пов'язані з мотивацією студентів щодо здобуття знань, умінь та навичок, які надають освітні заклади в процесі навчання. Як відомо, основною метою професійної освіти є підготовка компетентного спеціаліста відповідного рівня та профіля, який може конкурувати на сучасному ринку праці. Домінування активної мотивації до набуття знань та практичних професійних навичок визначає майбутню успішність праці студента в галузі обраної професії, робить молоду людину ефективним працівником, спеціалістом, професіоналом, який прагне не тільки до професійного, але й до особистісного розвитку. Саме тому заохочення до навчання постає основним питанням під час здобуття вищої освіти.

У процесі навчання, під час вирішення пізнавальних завдань у студентів може домінувати мотивація престижності обраної професії, мотивація успіху, самоствердження (швидше і краще за всіх впоратися із завданням), а може – мотивація самої діяльності (цікаво). Особливу роль для виникнення мотивації відіграє пробудження цікавості до обраної професії, галузі її дослідження. Відповідальність за мотивацію студентів до навчання і її підвищення лежить не тільки на викладачах і сім'ї, а й суспільстві загалом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасній психолого-педагогічній теорії і практиці над проблемою мотиву, мотивації навчання працювало багато вчених, серед яких: Є. Шпрангер, Д. Голланд, М. Цукерман, Ф. Хоппе, В. Гарбузов, Л. Столяренко, А. Єрмолаєв, Є. Ільїн, Н. Ігнат'єва, В. Семиченко, М. Савчин, В. Юркевич, В. Аванесов, Ю. Орлов, Е. Залюбовська, Я. Васильєв, М. Кубишкіна, А. Реан, Т. Ільїна, В. Якунін та ін.

Отже, дослідження особистісних чинників розвитку мотивації студентів може допомогти виявити актуальну проблему – відсутність бажання вчитися.

Мета статті – визначити особистісні чинники розвитку мотивації до навчання студентів-психологів.

У розгляді мотиваційної сфери студентів-психологів нами використані такі **методи дослідження:** аналіз літератури з досліджуваної проблеми; тестування за такими методиками, як: тест УСК, визначення мотивації навчання у виші Т. Ільїної, опитувальник К. Леонгарда.

У дослідженні брали участь 36 студентів 3 курсу, що навчаються за спеціальністю «Практична психологія» на базі Української інженерно-педагогічної академії.

Виклад основного матеріалу. На першому етапі нами виконано аналіз показників мотивації навчання у виші за методикою Т. Ільїної. У таблиці та на рисунку проілюстровано рівень вираженості таких показників:

- «здобуття знань» (прагнення до засвоєння знань, допитливість);
- «оволодіння професією» (прагнення оволодіти професійними знаннями і сформулювати професійно важливі якості);
- «отримання диплому» (прагнення отримати диплом за формального засвоєння знань, прагнення до пошуку обхідних шляхів для складання іспитів і заліків).

За результатами, які представлені на рис. 1, можна сказати, що 70% студентів-психологів мотивацією до навчання є здобуття знань, у 20% студентів – оволодіння професією, у 10% – отримання диплома. Це свідчить про те, що для більшості студентів основною мотивацією до навчання у

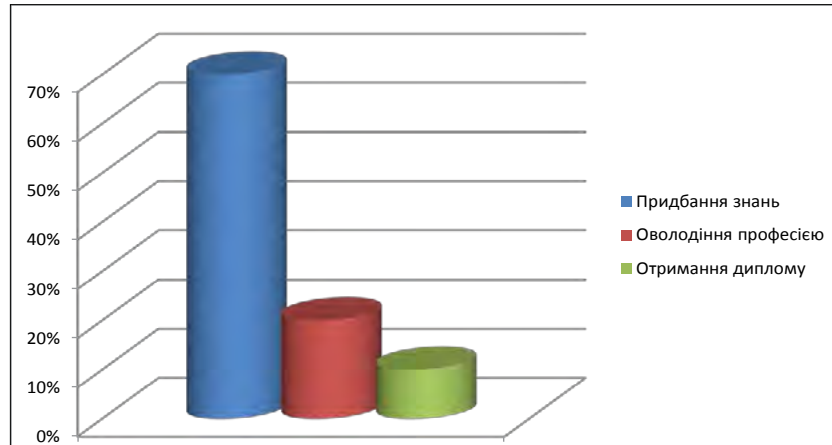

Рис. 1. Показники мотивації навчання у ЗВО: здобуття знань – 70%, оволодіння професією – 20%, отримання диплома – 10%

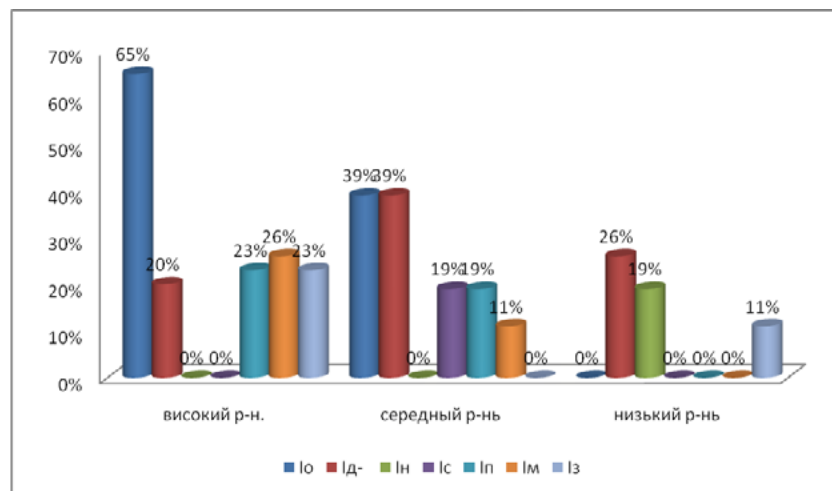

Рис. 2. Показники рівня суб'єктивного контролю:

Io	Id	In	Ic	Ip	Im	Iz
B. 65%	B. 20%	B. 0%	B. 0%	B. 23%	B. 26%	B. 23%
C. 39%	C. 39%	C. 0%	C. 19%	C. 19%	C. 11%	C. 0%
H. 0%	H. 26%	H. 19%	H. 0%	H. 0%	H. 0%	H. 11%

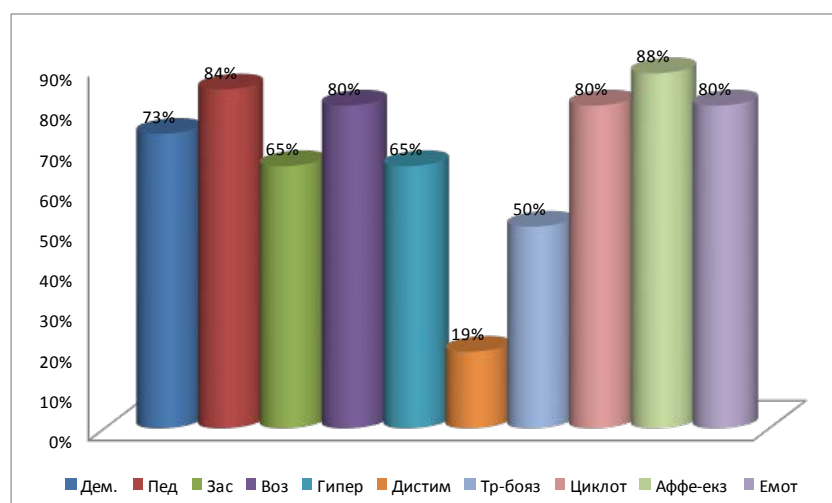

Рис. 3. Показники акцентуацій характеру студентів-психологів: демонстративність – 73%, педантичність – 84%, ригідність – 65%, збудженість – 80%, гіпертин. – 65%, дистимн. – 19%, тр.-бояз. – 50%, циклотимн. – 80%, аф.-екз. – 88%, емот. – 80%

виші є зацікавлення та прагнення до нових знань. Отримання диплома за формального засвоєння знань цікавить лише 10% досліджуваних.

На другому етапі дослідження проведено тест УСК із метою визначення рівня суб'єктивного контролю студентів-психологів.

За результатами дослідження, які показані на рис. 2, можна зазначити високий показник (65%) за шкалою загальної інтернальності. Ці показники відповідають високому рівню суб'єктивного контролю над будь-якими значущими ситуаціями. Студенти з високими показниками загальної інтернальності схильні вважати, що більшість важливих подій в їхньому житті були результатом їхніх власних дій, що вони можуть ними керувати, отже, беруть на себе відповідальність за своє життя загалом.

На третьому етапі проведено дослідження за опитувальником К. Леонгарда з метою визначення рівня розвитку акцентуованих рис характеру студентів-психологів. За допомогою цієї методики визначено вираженість 10 типів акцентуації особистості.

На рис. 3 проілюстровано, що найвищі показники в досліджуваних студентів виявлено за екзальтованим типом акцентуації, а саме 88%. Якщо говорити про особливості прояву цього типу акцентуації, то можемо підкреслити, що яскраві риси цього типу – здатність захоплюватися, а також усміхненість, відчуття щастя, радості, насолоди. Ці почуття можуть виникати із чинників, які в інших не викликають великого підйому, такі студенти легко приходять у захват від радісних подій, впадають у відчай від сумних. Їм властиві висока контактність, балакучість, влюбливість. Такі студенти часто сперечаються, але не доводять справи до відкритих конфліктів. Вони прив'язані до друзів і близьких, альтруїстичні, співчутливі, мають гарний смак, проявляють яскравість і щирість почуттів. Можуть бути панікерами, схильні до миттєвих настроїв, поривчасті, легко переходять від стану захоплення до стану печалі, мають лабільну психіку. Що стосується професійно важливих якостей практичного психолога, то варто зазначити, що високі показники з екзальтованості можуть бути небажаним характерологічним проявом.

Показники вираженості акцентуацій показують, що найнижчий відсоток у досліджуваних студентів виявлено за дистимічним типом акцентуації, а саме 19%. З досліджуваної вибірки такі показники не є значущими і не можуть визначати особливості поведінки майбутніх психологів.

Висновки. У результаті проведеного дослідження й отриманих результатів можемо зробити такі висновки:

1. У більшості досліджуваних переважає мотив «здобуття знань» (70%). Цих студентів можна охарактеризувати як людей, що прагнуть здобути знання, стати професіоналами, добре розуміти те, що вони роблять і не зупиняться на здобутому рівні знань, прагнуть до особистісного росту.

2. Більшості студентів притаманний високий рівень суб'єктивного контролю (65%), у них переважає шкала інтернальності в області міжособистісних відносин (Im) – 26%, де високий показник свідчить про те, що людина відчуває в собі сили контролювати свої неформальні стосунки з іншими людьми, викликати до себе повагу і симпатію тощо.

3. Студентам-психологам притаманний такий тип акцентуації, як афективно-екзальтований (88%), який характеризується легкістю переходу від стану захоплення до стану печалі. На другому місці – показники педантичності, емотивності, некерованості та циклотимності. Вираженість інших типів значно менше. Аналіз отриманих даних з акцентуацій характеру може свідчити про емоційну лабільність та деяку невірноваженість характеру майбутніх психологів, їхню чутливість та схильність до бурних проявів емоцій.

З метою поліпшення формування мотиваційної сфери студентів треба сказати також о деяких рекомендаціях щодо розвитку мотивації до навчання. До таких рекомендацій належить арсенал методів щодо організації та здійснення навчальної діяльності студентів. До таких методів належать словесні наочні і практичні методи, репродуктивні і пошукові методи, методи самостійної навчальної роботи. Перелічимо деякі:

1) розповідь, лекція, бесіда, які дозволяють роз'яснювати студентам значущість навчання як у громадському, так і в особистісному плані, для активізації інтересу до здобуття бажаної професії, для активного громадського і культурного життя в суспільстві;

2) виклад пізнавальної та навчальної інформації, застосовуючи наочну форму подачі матеріалу. Загальновідомо, що наочність має стимулюючий вплив на розвиток уважності до навчального матеріалу, збуджує нові сили, що дозволяють подолати стомлюваність у процесі навчання;

3) цінний стимулюючий вплив на розвиток мотивації студентів мають проблемно-пошукові методи викладання навчального матеріалу коли проблеми перебувають у зоні реальних навчальних можливостей студентів, тобто доступні для самостійного вирішення;

4) проведення тренінгів для підвищення мотивації до навчання є необхідним компонентом навчально-практичної роботи викладачів.

Література:

1. Зайцева О. Теоретичне обґрунтування змістової моделі мотиваційних чинників метакогнітивної активності студентів та методи їх вивчення. *Харківський осінній марафон психотехнологій* : матеріали Науково-практичної конференції, м. Харків, 28 жовтня 2018 р. Харків, 2018. С. 174–176.
2. Ильин Е. Мотивация и мотивы : учебное пособие. Санкт-Петербург : Питер, 2002. 512 с.
3. Колчигіна А. Ціннісна перевага мотивів успіху студентів-психологів з різним ступенем потреби в досягненні. *Науковий огляд*. 2016. № 10 (31). С. 126–134.
4. Сапельнікова Т., Лисенко К. Дослідження професійно важливих якостей особистості студентів спеціальності «Практична психологія» у контексті формування професійної спрямованості. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія «Психологічні науки». Вип. 3. Т. 1. Херсон. 2016. С. 53–57.
5. Сапельнікова Т., Діуліна В. Психологічні особливості дослідження стресостійкості студентів-психологів перших та других курсів УІПА. *Матеріали 12 Міжнародної науково-практичної конференції з організаційної та економічної психології*. С. 61–62.

Сапельнікова Т. С., Щербуніова Ю. А. Исследование личностных факторов развития учебной мотивации студентов-психологов

В статье рассматриваются исследования личностных факторов развития мотивации студентов, которые стали актуальными на сегодняшний день. Проведено исследование мотивации обучения в вузе в соотношении с уровнем субъективного контроля и уровнем развития акцентуаций характера студентов-психологов. Предложены рекомендации по улучшению формирования мотивационной сферы студентов.

Ключевые слова: мотивация, мотивация обучения, субъективный контроль, акцентуации личности.

Sapielnikova T. S., Shcherbunova Yu. O. Investigation of personal factors of development of students-psychologists educational motivation

The article deals with the study of personal factors for the development of students' motivation, which became relevant to the present day. Studies have been conducted on the motivation of studying at the university in relation to the level of subjective control and the level of development of accentuations of the nature of students-psychologists. Recommendations for improving the formation of student' motivational sphere were suggested.

Key words: motivation, motivation of teaching, subjective control, personality accentuation.